

Nytt fra Vesterlen Speidermuseum

---

11. årgang 2021

ORGAN FOR MUSEUMSVENNENE

NR. 1

Sjøspeiding 75 år

I februar 1946 blir sjøspeiderarbeidet vedtatt som en arbeidsenhet i Norsk Speidergutt forbund. Sjøspeiderarbeidet hadde sine tidlige røtter lenge før dette, men ikke som en arbeidsenhet på lik linje med troppsarbeid. Gjennom 75 år har det vært utallige tokt og seilaser med fokus på speidingsens idealer og godt sjømannskap. I dag har vi fortsatt mange sjøspeidere i høyt oppegående speidergrupper rundt det ganske land, drevet av dyktige speiderledere.

I Speideren nr. 4/1914 blir det gitt en innføring i de nye sjømerkene som skal brukes for å merke kystleden fra Hvaler til Jæren. I samme blad orienteres det om sjøspeiding i Sverige:

De første turene

I de tidlige speiderårene, 1910-1912, drev Jens Skjelderup Hertzberg et speiderarbeid i Kristiansand. Hertzberg drev aktiv speiding på sjøen, og må kalles en sjøspeiderpioner selv om han nok selv ikke brukte det begrepet.

Sommeren 1915 reiste Hans Møller Gasmanns tropp 2. Kristiania, på sin fjerde sommerleir. De skulle være 14 dager på Asmaløy på Hvaler, hvor troppen disponerte en Hvalerbaat med to mann. Turene gikk til Færder, Strømstad og på nattfiske. Noen dager var et parti ute og seilte mens de andre deltok på aktiviteter som svømming, roing eller seiling ved land.

Arbeidet på Sørlandet

Troppsfører Oscar Augensen 2. Kristiansand er sjøoffiser. Han disponer en seilbåt - "**Pilen**" - som han skal ha tatt guttene med på mange turer i; - i årene fra omkring 1918 og fremover. Ragnar Tjomsaas overtok

etter Augensen 2. Kristiansand. Han var aktiv seiler, og tok ofte guttene med på tur i sin halvdekker. I troppens 50-års jubileumsskrift fortelles det at "Det ble endog satt igang en **sjøspeiderpatrolje**. Men de maritime interesser ebbet ut da Tjomsaas etter bare ett år som leder utvandret til Amerika.

Før 1940 var det en egen sjøspeiderpatrolje i Arendal -Sjøspeiderpatroljen Terne, Arendal.

Et eget sjøspeiderarbeid?

I Lederen nr. 3-4/1937 skriver Tore Sund en lang artikkel om «Hvorfor ikke sjøspeiding»? – en retorisk tittel – for Sund var en aktiv tilhenger av at det ble startet med sjøspeiding:

«Det er så menn ikke første gang at det spørsmålet er reist mellom norske speidere. Vi som tilhører en sjøfarende nasjon, hevdes det, burde vel være de første til å gå i gang med noe slikt.»

Sjøspeiderarbeidet organiseres

På Norsk Speidergutt-Forbunds landsmøte i Trondheim 2.-3. november 1945 ble innføring av sjøspeiderarbeidet behandlet. I protokollen kan vi lese:

Forbundsrådet tok med seg henstillingen, og på møtet 9. – 11. februar 1946 gjorde de følgende vedtak: «20. Sjøspeiderarbeidet besluttet opptatt, og en komité nedsatt for å utarbeide retningslinjene for arbeidet: Emil Herje, Trondheim, formann, Vidkun Veding, p.t. Trondheim og Karsten Sunde, Kristiansund. Korresponderende medlemmer: Victor Carlsen, Haugesund, Finn B. Knudsen, Arendal og Øistein Jørgensen, Oslo.»

Trening på Christian Radich

I 1950 tilbrakte 41 patruljeførere fire dager av juleferien om bord på skoleskipet Christian Radich for å dyktiggjøre seg i sjøspeiderferdigheter. Kursledere var landssekretær Odd Hopp og 1. styrmann på Christian Radich, Finn Fagertun. Fagertun var også ombudsmann for sjøspeidere. Kursdeltakerne kom fra de fleste kystbyene i Sør Norge

Sakset fra Speiderhistorisk leksikon

Sjøspeiderne i Sandnes

2. Sandnes sjøspeidergruppe

Hvordan det startet og utviklet seg de første år fra 1958

Av Gunnar Skundberg

Det var to kommuner i 1958, derfor kalte sjøspeiderne seg i starten «Sjøspeiderne i Sandnes og Høyland».

Under verdenskrigen 1940-1945 var Speiderarbeidet forbudt i Norge.

I Sandnes var det et guttelag tilsluttet det Norske misjonselskap som het «Gnisten».

Etter krigen startet speiderarbeidet igjen, det ble etter hvert færre medlemmer i guttelaget, og lederne valgte i stedet å starte en speidertropp.

8.11.1947 ble så 5. Sandnes tropp av Norsk Speidergutt-forbund stiftet, men den var fortsatt tilsluttet det Norske Misjonsselskap. De fleste medlemmene i guttelaget ble med i den nye speidertroppen.

Ledere var Einar Ims og Johannes Iversen. Begge var for unge til å bli troppsleder, så på papiret var lederen Finn Thorsen.

Da Einar og Johannes flyttet for utdanning i 1949 overtok Magne Hetland som leder.

Men da han i 1950 flyttet, overtok Gunnar Skundberg som leder mens han gikk på gymnaset.

I 1953 flyttet Gunnar for skolegang, og Jørgen Hakestad overtok som leder.

Gunnar var litt med i en speidertropp i Gøteborg. Tilfeldigvis var den en sjøspeidertropp.

Han så at de hadde mange flere eldre speidere enn det som var vanlig for landspeidere.

Gunnar var også tiltalt av det programmet Sverige hadde for de eldste speidere, senior speidere, med alder fra 14 år, mens Norge hadde Rovere for de over 16 år.

Gunnar hadde hele tiden kontakt med speiderne i 5. Sandnes, og var med på leire, i ferier og ellers når han var hjemme.

Etter utenlandsoppholdet flyttet Gunnar hjem til Norge høsten 1956.

Først hadde han jobb i Kristiansand, så høsten 1957 pendlet han litt mellom Sandnes og Kristiansand.

Han ble oppfordret til å overta som troppsleder igjen, kalte inn til foreldremøte, og sa at betingelsen for å gå inn som troppsleder var at foreldrene måtte hjelpe til.

Noen meldte seg til ulike oppgaver.

Troppen økte etter hvert til ca. 30 medlemmer.

De eldste guttene som var med var ca. 14 år, 7 i alt.

Disse ble med i et nytt seniorlag etter svensk mønster.

De ble organisert i 4 aktivitetsområder:

- Møter,
- Hjelpe andre,
- Hobby
- Sport/turer.

Ole Hobbestad var en av foreldrene som ville gi voksenhjelp i seniorlaget.

Han hadde en 24 fots seilbåt, «Rio», bygget av Colin Archer som og hadde bygget «Fram» og de første redningsskøyta. Han tilbød å la speiderne være med i seilbåten sin, og lære dem knuter mm.

Ole Hobbestad

Rio

På et av møtene i seniorlaget, der Gunnar og var til stede, ble det diskutert: «Hvordan få opp interessen slik at vi kunne få flere seniorspeidere».

Siste replikk fra en av speiderne, Tor Olav Følgesvold, før han gikk hjem var: «Nå har vi alt unntatt sjøspeiding».

«Ja, kanskje det», svarte Gunnar.

Speideren forteller at han stusset over svaret, kanskje Gunnar hadde tenkt tanken?

På den tiden var det bare 5 sjøspeidergrupper i Norge, alle i Oslo området. Det var mange motforestillinger mot sjøspeiding, særlig fra Vesterlen speiderkrets, men og fra noen foreldre.

Fra speiderkretsen ble det sagt at Sandnes var et uegnet sted for sjøspeiding,

- langt inne i enden av en fjord,
- det ville bli altfor kostbart, og
- det ville bli altfor mye arbeid.

Det hadde de helt rett i!

Gruppen ønsket også å skaffe egen speiderhytte, og undersøkte aktuelle steder. Både båt og hytte ville nok bli for mye å håndtere i gruppen.

Gunnar var troppsleder, med speidere fra 11 år.

Det var ikke meningen at Gunnar skulle være med på aktivitetene i seniorlaget, der var Knut Osaland leder,

Men en søndag morgen ringte to av seniorenne på hjemme hos Gunnar, de ville ha ham med på seiltur.

Som toppleder syntes han at han burde vite litt om hva de stelte med i seniorlaget, så litt motvillig ble han med dem.

Det var frisk vind, og Gunnar syntes det var veldig gøy, så det ga mersmak.

Det ble derfor flere seilturer på ham det året.

Fra venstre: Jan og Ole Hobberstad, Gunnar Skundberg

Året etter i 1959 hadde medlemstallet økt til 36 speidere/rovere og 8 ledere.

Den sommeren arrangerte troppen egen troppseleir i Hinderåvåg i Nedstrand, med gjester fra 1. Sandnes speidertropp.

Seniorenne hadde seilbåten til Ole med, men den ble lite brukt siden seniorenne var med på å lage program for landspeidere i troppen.

Arbeidsuka var den gangen 6 dager i uka, hverdager til kl. 16 og lørdagen til kl. 14. Seniorene kunne låne «Rio», men for helgetur kunne sjelden Ole si sikkert om de kunne låne båten før han kom fra jobb lørdag ettermiddag.

Etter en del diskusjon ble det derfor bestemt å kjøpe egen båt. Regnskapet i gruppen viste en kapital på kr. 512, men optimismen var stor da det ble vedtatt å overføre kr. 500 til båtkjøp. Så var det å finne en egnet båt, Ole og sønnen Jan ble med Gunnar på kjøretur til Sørlandet for å se etter båt, men fant ingen aktuelle.

MS «Sigrid» i Vedavåg

Det hadde nettopp begynt sjøspeidere i Vedavåg på Karmøy, og lederen der tipset om en sildeskøyte som var til salgs, den hadde opprinnelig vært losskøyte på Rott.

Ole og Gunnar reiste til Vedavåg ei helg for å se båten.

Da Gunnar hoppet ned på dekk, sa han til Ole: «Denne er altfor stor». Da kom det fra Ole: «Bare vent til vi skal innrede den!».

Selgeren fortalte at skøyta hadde ligget 4 år i opplag inntil et sjøhus, og takvannet fra sjøhuset hadde forårsaket råte i dekk og litt i skrog.

Eieren fortalte ellers at denne båten og var bygget av båtbyggeren Colin Archer i 1893.

Etter litt pruting ble kjøpesummen kr. 4.000.

Med et båtfond på bare kr. 500 måtte det skaffes mer penger.

Diverse søknader ga følgende resultat:

Skipsfartens arbeidsgiverforening lovet kr. 2.000.

Høyland kommune kr. 1.000 på betingelse av at speiderne ikke søkte om mer støtte senere.

Det brydde ikke lederne seg noe om, det kommer snart andre politikere.

Fra Sandnes kommune ble det avslag.

Gunnar bodde fortsatt noe i Kristiansand, og en helg han hadde fri lørdag og reiste hjem lå det beskjed om å ta kontakt med skipsreder Peder Smedvig i Stavanger.

Lørdag ringte Gunnar inn, og fikk av sekretæren spørsmål om Sjøspeiderne fortsatt hadde skøyta på hånd, i så fall kunne Smedvig gi kr. 1.000 i støtte.

Gunnar reiste til Stavanger, gikk opp på rederkontoret og presenterte seg.

Sekretæren forsvant inn ei dør bak i resepsjonen, kom tilbake og la en tusenkroneseddel på disken. Gunnar sa tusen takk og gikk! Det var mye penger i 1959, og Gunnar hadde aldri sett en så stor pengeseddel.

Da var kjøpesummen for skøyta sikret, hvis gruppen kjøpte hadde de et skrog som krevde mye mer penger og mye arbeid, ellers hadde de ingenting, så lederne bestemte å kjøpe. Kjøpet ble avtalt med selgeren, og han skulle levere båten i Sandnes.

22.10.1959 kom skøyta til Sandnes.

Da den ble bygd hadde den navnet «Marta», men da den ble solgt videre i 1923 fikk den navnet «Sigrid», oppkalt etter kona til den nye eieren.

Vi ga den senere navnet S/Y «Nordsjø», og var gruppens store stolthet!

Det var den første store bruksbåten sjøspeiderne i speiderforbundet hadde.

Og den ble den gang flaggskip i sjøspeiderflåten!

Ole hadde sin båt på «Sælandsbrygga» på Lura, og speiderne fikk gratis havneplass der. Styrehuset ble demontert og satt på brygga.

På grunn av råten eieren hadde fortalt om foreslo Ole at vi skulle ta båten til en båtbygger i Vatlandsvåg i Nedstrand, der ble det skiftet det de fant av råte.

Da den var fiskeskøyte rommet lasterommet 200 hl, sild. Dette ble innredet til salong med plass til 12 køyer.

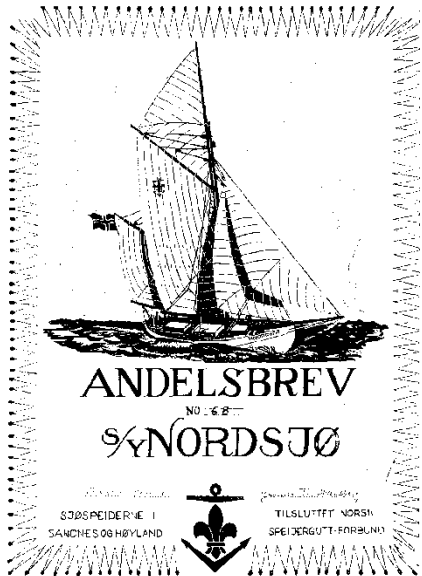

Høvling av ny stormast for å lage den rund

Stormast ble hentet fra Vatlandsvåg, de hogde en stor gran oppe på fjellet, firte treet ned fjellside og fraktet det til båtbyggeriet. Den pensjonerte båtbyggeren økset masta 8-kantet, pris for mast og arbeid kr. 100.

Det var dårlig med penger, så gruppen måtte forsøke å få inn mer. Salg av andelsbrev var et av tiltakene, de ble solgt til medlemmer, forretningsstand og andre.

En del gaver kom også inn, i alt viste regnskapet i januar 1960 at det var kommet inn kr. 3.250.

Inntektskilde

Skøyta på slipp for å sette på kjøll

Som losskøyte hadde det vært jernkjøl under midtpartiet av båten, men den ble fjernet i den tid båten var fiskeskøyte.

Det ble bestemt å sette under ny jernkjøl.

Nordsjø ble derfor satt på land på slippen til Sandnes Mek. verksted og slipp på Hana for montering av kjøll.

Ole Hobbestad var modellsnekker på Sandnes støperi, så han ble sjef for jobben.

Det ble laget form til kjøllen i sløydsalen på Austrått skole, der Knut Osaland var sløydlærer og rektor. Kjøllen skulle støpes på Sandnes støperi. Under kyndig ledelse av Ole ble det gravd et stort hull i jordgolvet, satte ned forma som var laget, og lagde form for kjøllen der.

Direktøren ved støperiet, Astad, kjørte selv ovnen som smeltet jernet for å gjøre det så billig som mulig, speiderne betalte bare skrapjernpris for den nesten 4 tonn tunge kjøllen.

Ole Hobbestad og Knut Osaland hogger eiketre på Osaland

For å bære kjølen trengtes et kjølsvin, en langsgående trestokk innvendig i båten, den måtte ha minst samme lengde som jernkjølen.

Et stort eiketre ble hogd på Osaland, bonden slepte stammen med hest og slede til sag på gården.

Speiderne hjalp til da han skar stammen til rett dimensjon, den ble i forkant 12 x 8 tommer, litt smalere i akterkant.

Kjølen ble kjørt med lastebil og lagt på slippvogna ved siden av skroget.

Fagfolkene på slippen hjalp med råd, men alt arbeid foregikk med dugnad.

Med kjettingtaljer og spett ble kjølen lirket på plass under skroget, og festet med 19 stk. 1 toms bolter, galvanisert gratis på Sandnes Aducerverk.

Mens arbeidet pågikk sto skøyta på land ca. en måned i mai i strålende sol, og var klar til sjøsetting.

Skøyta hadde gisnet mye, men fagfolkene sa vi måtte ikke gjøre annet for å få båten tett igjen enn å la den trutne.

De lot derfor skøyta stå i sleden på slippen noen timer, og vannstrålene sto inn som en fontene.

De ringte Gunnar før de skulle gå hjem for dagen og sa at nå hadde de lagt skøyta bort til kaien, så speiderne måtte komme og ta seg av den, ellers ville hun synke. Det var ordnet med elektriske lensepumper, så det gikk greit.

Kjølen på plass og Nordsjø klar for sjøsetting

Det var nå 16 medlemmer som jobbet på båten.

All dugnad gikk ut over programmet til speidertroppen, så det minket litt på antall medlemmer der.

En tidligere styrmann, Einar Aanestad, ble med for å underviste speiderne i navigering, sjøveisregler mm, det kom godt med når speiderne skulle ut på tur.

Sommeren 1960 ble det arrangert speiderlandsleir ved Stavern. Ledere og seniorer håpet å kunne seile dit med egen båt, men måtte gi opp, oppgaven ble for stor på så kort tid, så det ble å reise uten båt.

Det var egen avdeling for sjøspeidere i havna i Stavern, mens leiren lå 5 km. unna.

Seniorene sov i havna, mens speiderne i troppen lå i hovedleiren.

Dette var en dårlig løsning for lederne som skulle betjene seniorer i havn og speidere i leir.

Speiderslupp

Regatta med speiderslupper

Speiderforbundet hadde fått konstruert en egen båt for sjøspeidere, en Speiderslupp. Speiderforbundet hadde fått bygget en båt til seg, og troppene på Østlandet hadde fått bygget flere slike båter.

Etter leiren ble forbundets slupp fraktet til Sandnes for å prøve om den var aktuell. Vi fant den lite egnet til bruk i vårt farvann, og seilte den videre til Karmøy slik at sjøspeiderne i Vedavåg kunne låne den.

Vinteropplag på Lura der skøyta ble dekket til for vinteren.

I styrehuset ble det lagret litt verktøy og litt annet utstyr.

Det trengtes en masse utstyr, og flere bidro.

Gruppen fikk ingen pengestøtte av Sandnes Dampskibs aktieselskab, men de formidlet kontakt til Stavangerske dampskibsselskab, der fikk Ole og Gunnar fikk være med en seilmaker rundt på gamle loft, der det lå mye rart som var skiftet ut fra båtene deres, men dette var utstyr som kunne brukes om bord i «Nordsjø».

Det var tauverk, blokker, kokosmatter, kork redningsvester osv.

Sandnes damp formidlet og kontakt til International Farvefabrikk som produserte maling, lakk, bunnstoff mm.

Der fikk speiderne bestille alt som trengtes til innbruddspris, dvs. gratis.

Det skulle være en auksjon fra et gammelt sjøhus på Lura.

Ole og Gunnar hadde sett på hva de hadde, bl.a. del rundholt med mange beslag som vi trengte.

Men en dame bød stadig over, så til slutt måtte Gunnar gi tapt.

Han kunne ikke forstå hva hun skulle med disse, og på spørsmål svarte hun at hun skulle ha de til ved. Gunnar spurte om sjøspeiderne kunne få beslagene. Det var ok, for hun skulle kaste dem likevel.

De hadde og to seil på auksjonen, og de kunne passe til klyver.

Det dårligste seilet ble heldigvis auksjonert bort først, og der steg prisen så mye at Gunnar måtte gi tapt.

Det andre fikk han tilslaget på for kr. 18. Det var billig for et seil vi brukte i mange år.

Masta som sto på skøyta da den ble kjøpt var stor nok til å bli klyverbom.

På Hana lå en gammel mast fra en større båt som speiderne fikk i gave. Den ble økset firkantet, åttekantet og rundet. Den ble mesanmast.

Deler av eiketreet som var hogd på Osaland ble klo på gaflene.

Alt trearbeid ble gjort i sløydsalen på Austrått skole. De som gjorde rent var nok ikke begeistret for det, men rektor og sløydlærer Knut Osaland lot speiderne få lov. I tillegg ble tilfluktsrommet møtelokale.

Combijollen ble godt brukt til å komme om bord i

Det ble kjøpt en Combi jolle i mahognyfiner til sterkt redusert pris.

Det ytre laget løsnet på et lite parti, og ved å reklamere sendte fabrikken nytt skrog.

Det ble kjøpte rigg og seil til den nye jollen.

Skøyta på grunt vann

Økonomien var dårlig, så for å spare penger til slipping på vårparten ble Nordsjø tatt inn på grunt vann ved flo sjø, og speiderne gjorde rent der de kom til ved fjære sjø, til dels ble det sen kveld/natt.

Kaikran ble brukt til å sette opp mastene

Under rigging ble kran på kaien brukt skøyta ble mastene tatt om bord på dekk, Under rigging "

Når mastene skulle settes opp ble de båret om bord, det måtte helst være 18 personer for å bære stormasta. Gikk så inn til hovedkaien i Sandnes havn. Der ble først mastene lagt inn på kaien for å montere wire og tauverk, og så ble de løftet om bord.

Etter gammel skikk ble det lagt en mynt i sporet i kjølsvinet der masta skulle stå. Alt naturligvis gratis.

Til innredning ble kjøpt en del på Skipsopphoggingen på Hundvåg, bl.a. køyer i stål med fjærnetting, og spisebord.

Servise ordnet en speiderfar gratis på Figgjo fajansefabrikk, og en annen far ordnet gryter mm. Gratis på Polaris fabrikker.

Det var et stolt øyeblikk da seilene ble heist for første gang, og kunne legge ut på første tokt som gikk nordover Vestlandet.

Frisk seilas, skjøtene strammes

Etter mønster fra en svensk sjøspeiderbåt fikk Gunnar tips om arbeidsfordeling om bord.

Mannskapet ble delt inn i 3 vaktlag med 3 speidere på hvert:

- dekksvakt med ansvar for alt som foregår på dekk med navigering, seiling mm,
- frivakt som kan slappe av etter en kanskje anstrengende dekksvakt, sove mm, og
- arbeidsvakt som har ansvar for alle oppgaver under dekk som matstell og rengjøring.

Mat må det til, her potetskrelling.

Det ble brukt primus til matlaging. Byssa lå forut der den hadde vært som fiskeskøyte.

I sjøgang når baugen løftet seg og falt ned igjen falt først primusen ned, så fulgte gryta etter, men potetene kom til slutt, og var vi heldige var de oppi gryta, ellers hendte det at de falt på dørken. Byssa ble etter toktet flyttet akter.

Litt før Bergen ble det vindstille så båten holdt på å drive på et skjær.

Det tok tid å få den gamle motoren i gang, først måtte mannskapet få fyr på en eldgammel blåselampe som ble brukt til å forvarme en kule på toppen av motoren. Så var det å sveive det store svinghjulet og få motoren til å starte. Den kom i gang i tide.

Motoren var på 12 hk når den ytet sitt beste, når det var stille kom farten opp i 5 knop, ved motvind kom vi ingen vei, så seil det brukt for det meste.

Ved kai i Bergen. Overraskelse var stor når speiderne kom tilbake og fant at den hadde båten hadde sunket nesten 2 meter av tidevannet.

Ferskvann ble bare brukt til matlaging og drikke
Varmt kjølevann fra motoren løste problemet for personlig vask.

Frisk seilas.

Hytteplaner vurderes fortsatt.

I januar 1961 ble det kjøpt ei tomt på Veraland for kr. 2.500.

Gruppen får et gammelt trehus av Rogaland Egglag til riving.

Samtidig har Sandnes Speiderguttavdeling fått gamle Høyland rådhus til riving for å bygge speiderhus i Roald Amundsensgate, der sjøspeiderne også skulle få møtelokaler.

Regnskapet viser kontantbeholdning kr. 139, så det var ikke mye til alt gruppen holdt på med.

Det ble til sammen altfor mye dugnad, og alt skulle finansieres.

På ledermøte i oktober 1961 ble det derfor vedtatt å skille ut sjøspeiderne fra 5. Sandnes, slik at det ble 2 grupper.

Speidere og ledere kunne bestemme om de ville være land- eller sjøspeidere.

Hele seniorlaget og 2/3 av troppen valgte å bli sjøspeidere.

En ulvflokk for medlemmer under 11 år ble igjen i hos landspeiderne.

Sjøspeidergruppa tok navnet 2. Sandnes siden den gruppen var lagt ned mange år før.

5. Sandnes gruppe var startet 8.11.1947.

Vi bestemte at delingen formelt skulle skje 8.11.1961, men satte start av sjøspeiderarbeidet til 8.11.1958.

Medlemstall i 1958: 8 speidere.

Medlemstall i 1961: 27 sjøspeidere.

Det var sjøspeiderne som «oppfant» å dra til Sauda på påsketokt, det var i 1964.

Speiderne bodde om bord i skøyta, tok buss til Svandalen for å gå på ski de fleste dager. Så buss til Breiborg en dag som avveksling.

Men etter noen år ble turen til Sauda skrinlagt, de som ville på skitur fikk ta turen til fjells, og de som ville seile ble med på et rent seiltokt nordover Vestlandet.

Da hadde andre båtfolk overtatt skipåskan i Sauda.

Fårøy

Mange speidere har pinseleir.

For sjøspeiderne ble første pinseleir holdt på Hidleholmen i Sjernarøyene.

Den ble senere for liten.

Speiderne fikk tips om at Fårøy kanskje kunne egne seg. Den ble eid av Sigval Bergesen DY privat.

I 1966 ble det sendt brev til ham om lov å bruke den, og fikk svar at det var greit.

Betingelsen var at speiderne var forsiktig med ild og holdt stedet ryddig.

Familien til Bergesen regner fortsatt med at speiderne bruker øya til pinse- og sommerleire.

I 1966 var det store problemer med motoren, men det manglet penger nok til et så stort løft å bytte til ny. Det ble vurdert å legge ned hele sjøspeiderarbeidet, men en offisiell utlodning med tillatelse fra politiet ga nok inntekt.

Litt mer om båter.

Sandnes sjøspeiderne var de første som skaffet seg en skikkelig havgående bruksbåt, «Nordsjø», men flere båter fulgte etter.

Det første som ellers ble kjøpt var en færing med seil og årer.

Oppussing av færingen

Så ble det kjøpt en Starbåt som lå lagret i en låve på Sola.
På kjøpet fulgte nok en færing som lå lagret på samme sted.

Senere ble kjøpt 3 Terhi seilbåter i mykplast, og to mindre 17 fots seilbåter, **Leisure 17**, med dekk og mulighet for overnatting.
De har holdt stand helt til 2018.

Leisure 17

Et rederi ga i gave en gammel livbåt. Den ble det bygget hytte på, og innredning til overnatting.
Den ble rigget med mast og seil, men var uten motor.

Det ble trangt i havnen på Lura da det ble skaffet flere båter.
Etter avtale med Havnevesenet flyttet speiderne inn til Vågen i Sandnes i 1966.

«Nordsjø» ble brukt til å legge ut bøye

Det ble lagt ut ankerutlegg der for bøye til Nordsjø.
Lager av seil og utstyr til småbåtene ble lagret hjemme hos Gunnar i Langgt 68, et stykke å gå når speiderne ville ut og seile.

Økonomien var fortsatt dårlig.

Litt penger kom inn på juletefest som ble arrangert hvert år.

Det ble og arrangert et årlig kakelotteri før jul i Langgata.

Speiderne delte ut reklame.

Gruppen utga et blad, «Fyrlyktå», med annonser.

Den store inntektskilden kom da sjøspeiderne fikk dele ut telefonkataloger i Sandnes.

Sjøspeiderne var medlemmer i Norsk speidergutt-forbund.

Ønsket var å få sjøspeiding for jenter og, derfor ble det innledet i 1966 innledet samarbeid med Sandnes 1 tropp av Norsk Speiderpike-forbund med Gerd Schanche som leder.

Senere i 1973 startet vi en egen tropp for jenter, 2. Sandnes gruppe av Norsk Speiderpike-forbund med Diddi Nygård Mikalsen som leder. Det ble full integrering, jentene ønsket å ha guttenes program, og fikk det. De fikk også være med på tokt med «Nordsjø».

Det var trangt i køyene, så i 1970 det ble det bestemt å heve dekket. I Vatlandsvåg ble dekket skåret løs, og jekket opp 40 cm, og spantene forlenget i løpet av vinteren.

Alt arbeid innvendig ble gjort på dugnad, og båten ble så vidt klar til påsketokt i 1971.

I 1969 hadde svømmeklubben i Sandnes flyttet fra Sjøbadet til den nybygde Giskehallen. Dermed ville de ikke holde vedlike bygg og basseng på Sjøbadet. Sjøspeiderne søkte derfor om å få overta Sjøbadet, men fikk avslag, det var fortsatt tjenlig som sjøbad.

I stedet tilbød kommunen et område sør i Sandvika. Det ble søkt om havneutbygging med molo, den ble godkjent og utfylling ble startet.

Våren 1970 blir sjøspeiderne bedt om å sende ny søknad om leie, idet idrettsutvalget hadde problemer med å holde sjøbadet i orden. Sjøspeiderne får en leieavtale for 5 år, og måtte utføre vedlikehold, men fikk dekket utgifter til materialer.

To avkledningsrom måtte være åpne om sommeren.

I 1975 ble det søkt om godkjente Havnestyret planene.

Utfylling begynner, det ble planert og støpt kaier.

Det ble søkt om langsiktig leieavtale for å kunne bygge klubbhus.

Først I 1985 godkjenner Formannskapet leieavtale for 20 år for området vest for veien.

Opprinnelig avtale beholdes for området øst for veien.

Det ble arbeidet langsiktig i flere år for å bygge eget hus i havna.

Det ble satt av penger, laget tegninger av klubbhus, søkt om byggetillatelse, og får tegningene godkjent.

Gruppetinget bestemte å bygge så stort de antok at gruppen vil ha behov for i framtiden, men var klar over at det ikke var penger til å ferdigstille all innredning med det samme. På det meste hadde gruppen kr. 100 000 i gjeld, men det blir nedbetalt i løpet av et år.

Grunn- og betongarbeid ble utført av en entreprenør, slik at råbygget i betong ble ferdig før sommeren 1985.

Tømmerlinjen ved Gand VGS setter opp råbygget.

Elektro linjen ved Gand VGS tar installasjonsarbeidet.

Men først i desember 1987 ble strømmen koblet til, og speiderne kunne begynne å bruke huset.

4.09.1985 er det kranselag, og i Stavanger Aftenblad 4. september 1985 kan vi lese:
Speidere sperreflagget

Sandnes: Fredag flagget Sjøspeiderne i Sandnes sperreflagg over sitt nye råbygg ved Sjøbadet på Hana.

Det er lenge siden bygget ble påbegynt, og det er et åpent spørsmål når det kan tas i bruk. Det bygges dels ved dugnad og på slunken kasse. Det mangler en halv million kroner for å dekke inn kalkyle.

For tiden arbeider elever fra tømmerlinjen ved Gand videregående skole på huset, og de vil om et par uker ha lukket det, slik at de kan begynne på innredningen. Elever fra elektro skal ta installasjonsarbeidet. Samtidig foregår dugnad, og nå er det i havnen det er mest aktivitet. Det blir bra kai ved bygget og også slipp. Nybygget blir i to etasjer med loft. I første etasje blir det en 60 kvm stor båthall. Huset har en grunnflate på snaut 200 kvm.

Slipp og kaier

Selve kaiene blir støpt på dugnad, og samtidig blir det laget slipp for å kunne ta opp båter. Bertinius Barka står sentralt i utfylling og støp av kaier. Han jobbet i kommunen og kjørte bl.a. gravemaskin, og den trengtes til å skubbe steinmasser på sjøen, planere mm. Elvor Berge lager slippet, med gratis materrialer. Den leies ut når sjøspeiderne ikke bruker den selv.

Slik ser havnen ut i dag.

Speiderne bruker det meste av havnen selv, men leier ut noen båtplasser.

Der Rubb hallen står er det dokk med kaier, og det er planen å bygge et nytt hus for «Nordsjø» der den kan ligge under tak i vinteropplag. Byggetillatelse er gitt, men det mangler finansiering.

Sjøspeiderne i Sandnes har utviklet seg til å bli blant de store speidergrupper i landet. Av de 5 største gruppene i landet er det 3 sjøspeidergrupper: 2. Sandnes, 1. Tananger og 7. Kristiansand.

Sjøspeiderne i Sandnes har i dag ca. 200 medlemmer, og inkl. små joller ca. 40 båter.

Første Kvartalsrapport 2021.

Det ble nesten 2 måneder ufrivillig lang juleferie på speidervenner i dugnadsgruppen. Med stor gjensynsglede møtte 8 av gruppens medlemmer opp 11 februar, som var første dag vi kunne åpne. Nå håper vi å kunne holde åpent for dugnad på museet hver uke fremover. Vi beregner å bruke flere dager i uken så alle, som har lyst, kan bli med.

På første dugnadsmøte ble program for arbeidet frem til sommeren drøftet. I Vesterlen krets har vi 3 jubilerende grupper i 2021. 2. Stavanger er 110 år, Bryne speidergruppe og 1. Egersund speidergruppe kan feire 100 år. Vi håper å kunne presentere de jubilerende grupper med utstilling og bilder på museet høsten 2021 og med bilder og info i museumsavisen gjennom året.

Fra høsten 2021 håper vi å kunne åpne museet opp for besøkende, men vår-månedene blir det dessverre ikke mulig med omvisninger. Disse månedene vil vi prioritere registrering og lokalisering av gjenstander i museet. En av oppgavene er en gjennomgang av diverse speiderblader. Det viser at vi har enkelt utgaver av avis og/eller blader så langt tilbake som til 1918. Målet vårt er å få en samlet oversikt over speiderblader som museet har fått.

Dette år, 2021, er året for Nordisk Speidermuseums Konferanse som alltid avholdes i september. I år er det Island som er arrangør. Vi har mottatt program med et stort arrangement i forbindelse med møtet. Heldigvis har de også med et forslag om å utsette alt til september 2022. Dette forslaget har vi gitt vårt samtykke til. Vi ser også på den Nordiske Facebook gruppe at de fleste andre museer i Norden stemmer for utsettelse.

Året 2020 ble et underlig år. Vi håper og tro at vi høsten 2021 kan komme tilbake til et mer normal speidermuseums år.

mars 2021. Esther Bjelland.

VÅRDIKT

Det glitrer av sol i den bratte grend,
det dufter av mark og enge.
Hvor skulle vel verden ellers hen?
Vi venter jo på den så lenge.
Jeg elsker den vår som du knapt kan se,
en blomst som sprang ut i den kolde sne!

av Arnulf Øverland.

22. febr ble Robert Baden Powell født i 1857 og Olave Soames Baden Powell ble født i 1889. Denne dato er Tenkedagen.

25. mars 1911 ble Norsk Speiderguttforbund (NSF) stiftet

I år er det 2 speidergrupper i Vesterlen krets som kan feire 100 års jubileum.

Det er Bryne speidergruppe og 1. Egersund.
Kommer mer om feiringen etter hvert.

4. april 2021 er det 100 år siden KFUK-speiderne i Rogaland ble stiftet.

2. Stavanger er 110 år i år!!!

Gratulerer!

Jubilanter

2 av speidermuseets venner har feiret store tall i år..

Dette er Egil Bjelland som ble 90 år 15. januar og Åse Rolandsen som ble 85 den 25. februar.
Vi gratulerer så mye og ønsker dem mange, mange år, friske og raske.

Årsmøte i Vesterlen krets ble avholdt 11. mars som et digitalt møte med over 70 deltakere fra kretsens grupper. Årsmeldingen viste redusert aktivitet, men tross korona, et høyt aktivitetsnivå og stor satsing på somertilbud. Regnskapet viste et budsjettert underskudd pga satsingen på aktiviteter som ble mer kostbare på grunn av korona.

Arbeidsplan og budsjett som ble vedtatt baserer seg på normal aktivitet fra høsten med satsing på ledertrening og aktiviteter som bygger opp om vårt mål; Speiderne skal trene seg opp til å bli selvstendige og ansvarsbevisste mennesker som kan bidra til å skape en bedre verden.

Tor Børge ble gjenvalgt til kretsleder for nye 2 år. Med seg i styret får han: Vibeke Bø Langeland (visekretsleder), Cato Bjerkeli, Emilie Bøgelund, Kjell Arvid Jøssang, Maren Grødem Larsen og Sondre Lura

St. Georgs dag

23. april var det vanlig at alle guttegrupper markerte St. Georgsdag.

Georg, som kjempet mot dragen og ble tilbudt prinsessen og «halve kongeriket», men han sa neitakk og dro videre til Roma der keiseren fengslet han. Georg var snill og god mot mennesker og derfor ble han valgt til å være speidernes skytshelgen. Dette falt jo sammen med den engelske feiring av St. Georg og Baden Powell var engelsk, så derfor var jo dette naturlig.

Jeg begynte i guttespeideren og hvert år hadde vi samling sammen med NSF speiderne i Sola med løftefornying, konkurranser, leker og premieutdeling. Etter hvert kom også KFUK/M-gruppene til og vi har brukt å markere 23. april hvert år. I 2020 kunne vi ikke pga korona og i disse dager diskuteres det om vi kan få feire det i år.

Jeg syns det er veldig trist at en slik tradisjon kanskje faller ut og jeg vet at mange grupper har kuttet den ut. Nå håper jeg at vi kan gjennomføre den i Sola – det vil du i så fall kunne lese mer om i neste nummer.

Lovise Mæland

En kort betraktning over KFUK-speider jubileer og hun som gjorde dette mulig.

Siden vi i fjor kunne feire KFUK-speidernes 100 års jubileum, og i år både 100 års jubileum for Rogaland krets av Norges KFUK-speidere og den første KFUK-speider landsleiren mener jeg vi kan spandere noen ord både om det og om hun som gjorde dette mulig.

Margrethe Parm var nok sammen med Lord Baden Powell mitt barndoms ideal. Hun startet "brunspeideren" og levde fremdeles da jeg begynte i speideren. Dessuten skrev hun speidersanger og bøker.

Hun har bl.a. skrevet "Lord Baden-Powell i England satt, han hadde fått en ide....." Det var stort å synge (les gaule) den på patroljemøtene i 60-årene.

Hun var på mange måter en spennende dame. Kvinnesaks kvinne, men likevel ikke så veldig opptatt av å stå på barrikadene. Hun blir beskrevet som en brobygger men med klare holdninger og visjoner. Hun ble født i 1882 i en konservativ, borgerlig familie, og var en av 27 kvinner som tok artium i 1902. Hun var lærerutdannet og likte å jobbe med mennesker. Det var som lærer hun første gang ble utfordret til å bli speider, men hun var ikke klar for speiding på det tidspunktet. og sa nei.

I 1915 fikk hun tilbud om ett års høyskoleutdanning på amerikanske YWCAs hovedkvarter i New York. Dette skal ha forandret livet hennes. Da hun kom hjem i 1916 tok hun fatt på arbeidet som sekretær i Norges KFUK. Dette var en del av avtalen for å få studieåret i USA.

Året etter tok dronning Maud initiativet til et arrangement der der grevinne Brockenhus Schack, leder for Dansk Pikespejderforbund holdt foredrag. Margrethe Parm var til stede og ble med i en komite som skulle følge opp saken. Komiteen ble oppløst, men Margrethe Parm tente på ideen. Som reisende landssekretær fant hun ut at det fantes flere jentespeidergrupper rundt i Norge. Dermed begynte ballen å rulle.

Hun fikk etter mye om og men starte speiderarbeid i KFUK og ble vår første landssjef. Dette vervet hadde hun helt til 1927. Da flyttet hun utenlands og ble internasjonal KFUK sekretær. Etter at hun kom hjem igjen fortsatte hun med speiderarbeidet resten av sitt liv. Samtidig hadde mange andre verv bl.a. i Norske Kvinners Nasjonalråd og Det Frivillige Kirkeråd.

Etter krigen meldte hun seg også inn i politikken, samtidig som hun ledet både menighetsråd og biskedømmeråd i Oslo.

I 1946 ble hun konstituert som direktør for kvinnefengselet på Bredtveit og fikk dermed være med på det problematiske oppgjøret etter krigen.

Hun døde i 1966 84 år gammel.

Rogaland krets av Norges KFUK-speidere hadde flere tropper i sving da den ble dannet i 1921. Vår

første kretsleder var Marie Øvregård. Hun hadde vært troppsleder i Stavanger helt fra 1917.

Den aller første landsleiren til KFUK-speiderne var på Sand i Ryfylke i 1921. Så langt jeg har funnet ut lå speiderne ikke i telt den gangen, men på folkehøgskole. Hvorvidt Rogaland krets hadde noen med på denne landsleiren har jeg ikke klart å finne ut. Kanskje noen kan hjelpe til her?

Åse Wathne

Digitalt årsmøte Rogaland KFUK/M litt utdrag fra møtet

Kretsen har i 2019-2020 opplevd en nedgang 9,71% i medlemstall. Pr 31.12.2020 var det 2330 registrerte medlemmer hvor 1962 var aktive, batelende medlemmer. Det var 20 direkte-medlemmer til forbundet tilhørende i kretsen.

Ny gruppe: Finnøy og Talgje KM-speidarar De hadde tenkt å starte opp i mars, men oppstart ble jo naturligvis utsatt. Oppstarten kom i mai, så snart det var mulig å begynne med speidermøter. Allerede før oppstart hadde speidergruppa ventelister. Nå består vandrertroppen av fire patruljer med syv medlemmer i hver. Historien om speidergruppa på Finnøy og Talgje begynner lenge før noen overhode hadde hørt om korona.

Primus motor, gruppeleder Jone, vokste selv opp som speider på Kampen i Stavanger. Høsten 2019 tok han kontakt med foreldre og andre potensielle ledere, som kunne være interessert i å være med å starte opp. Kjennskap og nettverk ble brukt, og det endte med åtte foreldre som satte i gang med forberedelsene. I januar ble gruppa formelt stiftet. Vintermånedene ble brukt til forberedelser fram mot oppstart. – De jobbet med å få struktur på møteform og å etablere en ledergruppe.. I mars kjøpte de en seilbåt med oppstartstøtte fra kretsen. De kom i kontakt med en båtforening på Talgje, og laget en avtale med dem som går over seks år. Der får de lov til å innrede og disponere et naustloft som skal bli speiderrom, og de får disponere et eget uteområde på cirka 300 kvadratmeter. Der har de fått satt opp en utedo, bord og bålgruve. Loftet har nydelig sjøutsikt, noe som passer godt for speidergruppa som aktivt driver med seiling og sjøspeiding som en del av programmet. I båthavna ligger de to seilbåtene deres, den ene de kjøpte i mars, og den andre som kom seilende deres vei, donert fra sjøspeiderne på Engøyholmen i Stavanger.

I tillegg til lokalene på Talgje har gruppa en base også på naboøya Finnøy. Der har de laget en avtale med en bonde som eier en skog og et vann. Der kan speidergruppa pionere, legge ut kanoer, robåter og gjøre som de vil. Det er åpent for alle som vil bruke det, enten det er lokalsamfunnet eller andre speidergrupper som vil komme på besøk. Også kanoer og robåt har kommet rekende deres vei – donerte fra speidergruppa på Rennesøy og en far med barn i gruppa.

Ledergruppa består av ledere med både mye og lite speidererfaring. Det er viktig for meg at vi ikke har noe a-lag og b-lag med speiderledere, og jeg jobber derfor med å få alle med, forteller Jone. Metoden er kjent - det er læring i praksis - eller learning by doing. Speiderbønnen og flaggsangen er trykket opp på store plansjer og holdes opp under møtene, for både barn og voksne. Høsten 2020 deltok ledergruppe på: Patruljeførerkurs for ledere. Det er verdifullt å vite hva patruljeførerne har lært på patruljeførerkurs, understreker Jone.

Som gruppeleder er Jone opptatt av at det skal være lov å engasjere seg i ulik grad som leder. Vi har mange flinke folk som tar ansvar. Ledergruppe har fått tid til å etablere seg. Foreløpig har møtene vært mye voksenstyrte, siden både ledere og speidere er helt ferske.

6 av gruppene har flere enn 100 aktive, betalende medlemmer. • Bekkefaret • Bryne • Engøyholmen • Gand • Hana • Ålgård

Følgende ledere ble tildelt hederstegn for 10 års lederinnsats: Erik Andersen Geir H. Tyssealand Johan Andreas Håland Thorkaas John Sigve Risanger Jone Surnevik Kristiansen

Katrine Stensland (Bryne KM-speidere) overtar stafettpinnen som kretsleder for Rogaland KM-speidere. Vi GRATULERER og ønsker henne og resten av kretsstyret lykke til

STØTTE TIL MUSEETS ARBEID:

Andelsbrev kan kjøpes ved å betale inn ønsket beløp på konto 3201.30.18625. Merk innbetalingen med navn og adresse, da får dere andelsbevis på beløpet i posten. Andelsbevis kan også kjøpes på museet ved besøk der.

Vi selger andelsbevis pålydende

Kr. 50,- kr. 100,- kr. 500,- kr. 1000,- og fritt beløp

MUSEUMSBESØK:

Musèet er åpent torsdager fra kl. 1000 til kl. 14,30. **Velkommen!**

Ønskes besøk til annen tid kan det avtales pr telefon.

Inngangsbillett:

Barn kr. 10,-

Voksne: kr. 20,-

KONTAKTER TIL MUSEET:

Egil Bjelland, leder

tlf. 51 55 35 01

mobil: 920 64 909

Esther Bjelland

mobil: 920 28 706

esther.bjelland@lyse.net

Anne Brit Egeland

mobil: 930 91 776

anne.b.egeland@hotmail.no

NSF kretskontor

mobil: 950 31 101

post@vesterlen.no

K/M kretskontor

mobil: 940 09 491

post@rogalandspeider.no

Kretsenes websider

www.vesterlen.no

www.rogalandspeider.no

